

1990
АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
НАУКОВО-ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

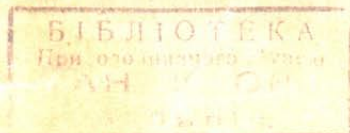
57
H34

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том VI

7838

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1958

№ 7838

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
НАУКОВО-ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том VI

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1958

The increase in number of *Apodemus flavicollis* Melchior and of *Clethrionomys glareolus* Shreb. which are typical for the beech forest coincides with a year following an autumn of a high beechnut yield. In such years these species of rodents invade not only wood biotopes, but tilled fields as well. In the Carpathian region they cause great damage to agriculture and forestry.

The fluctuations in the number of *Microtus arvalis* Pall. depend largely on the microclimate, mesorelief and on the economic conditions of the district. Observations have shown that *Microtus arvalis* Pall. reproduces tessellatedly in the western regions of the Ukraine.

The number of fur-bearing animals (*Vulpes vulpes*, *Mustela putorius* and others) in the Carpathian mountain districts shows a tendency to increase in the years following a good beechnut crop, whereas in the West Ukrainian forest-steppe regions the decrease depends on the mass reproduction of *Microtus arvalis* Pall.

The trophic linkage also conditions the «crop» of *Sciurus vulgaris* L. An increase in the numbers of this valuable rodent may be observed in the Carpathians in years favourable for conifer growth. Thus the number of *Sciurus vulgaris* L. showed a considerable increase in the autumn of the years 1948 and 1955, were characterized by a high yields of conifers (spruce and firs) of the preceding years — 1947 and 1954.

ЗООЛОГІЯ

ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ ДЕЯКИХ ДРІБНИХ ХИЖАКІВ З РОДИНИ КУНЯЧИХ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР

Н. А. Полушина

В основу цієї статті покладені матеріали по живленню дрібних хижаків з родини Mustelidae, зібрані автором протягом 1951—1954 рр. на території західних областей республіки. Крім того, використані повідомлення ряду авторів з питань живлення деяких тварин і господарського значення окремих видів (Григор'єв і Теплов, 1939; Лавров, 1935; Свириденко, 1935, 1952; Татаринів, 1953; Юргенсон, 1954).

Слід відзначити, що кількісний склад їжі дрібних хижаків (і взагалі диких тварин) на території західних областей УРСР досі ще не досліджувався.

Якісний склад їжі кожного з досліджуваних видів — куніці лісової, тхора чорного, тхора степового і ласки — ми подаємо на підставі наших трирічних спостережень і аналізу кількох сот шлунків і зразків екскрементів. Показником господарського значення хижаків є якісний склад його поживи і кількісне співвідношення компонентів живлення, кількість знищуваних хижаків господарсько цінних тварин. Отже, з метою визначення господарського значення того або іншого виду ми встановлювали кількість поживи, потрібної одній тварині цього виду на рік, помножуючи кількість поживи (визначену шляхом експериментального живлення) на 365. Знаючи питому вагу окремих компонентів живлення, визначали вагову кількість кожного компонента, яка відповідає цій питомій вазі, і підраховували ту кількість тварин окремих видів, яку в середньому з'їдає один хижак протягом року, для чого визначену вагову кількість компонента живлення ділили на середню вагу одного екземпляра. Середню вагу одного екземпляра кожного компонента живлення визначали окремо (наведена в наших таблицях).

Основним недоліком такого методу розрахунків є те, що не все, здобуте хижакими, ураховується, бо хижаки, звичайно, вбивають більше, ніж з'їдають. Тому і дані, одержані шляхом таких

розрахунків, не є достатньо точними. Проте і при зазначених недоліках цей метод дає можливість одержати порівняльні відомості про якісний і кількісний склад поживи хижаків.

Куниця лісова — *Martes martes* L. Шляхом експериментального живлення нами встановлено, що добова потреба куниці в м'ясі дорівнює близько 125 г. Таку саму цифру наводять М. Д. Григор'єв і В. П. Теплов (1939), П. Б. Юргенсон (1954) та інші автори, які вивчали живлення куниці.

Переховуючи кількість потрібного куниці лісової м'яса на звичайних компонентів її живлення з шкідливих для сільського господарства тварин, бачимо, що за одну добу куниця може з'їсти шість рудих полівок вагою по 20 г, або чотири жовтогорлі миші вагою по 29 г, або половину білки (останнє підтверджують спостереження П. О. Мантейфеля). Крім цього, куниця їсть ще комах, ягоди, горіхи та ін. В середньому одна лісова куниця потребує близько 45 кг м'яса на рік. В результаті аналізу 78 шлунків і зразків екскрементів куниці лісової встановлено якісний і кількісний склад поживи, наведений в табл. 1.

Отже, одна куниця протягом року з'їдає понад 2000 гризунів, з яких переважна більшість є шкідниками лісового господарства. До них слід віднести мишей з роду *Apodemus*, вовчка сірого та ін. Білка, яка становить 8,7% поживи лісової куниці, в живленні цього хижакка має другорядне значення: в середньому кожна куниця з'їдає за рік не більше семи білок.

Спостерігаючи життя лісових куниць в заповіднику «Грабове» (Львівська область) і в деяких інших лісових районах західних областей УРСР (у Клеванському лісгоспі Рівенської області, Осмолодівському лісгоспі Станіславської області), ми встановили, що мисливська ділянка однієї куниці дорівнює приблизно 1000 га. Найчисленнішими видами в лісових районах західних областей УРСР є полівка руда лісова — *Clethrionomys glareolus* Schreber і миші роду *Apodemus*: наприкінці серпня 1952 р. в околицях с. Осмолоди (Перегінський р-н Станіславської обл.) на 110 пасток-діб припадало 43 миші і полівки. Їх кількість не зменшувалась і взимку, в грудні—січні: в середньому припадало по шість-сім гризунів на 100 м², або 600—700 на 1 га площі лісу. Як показують наші розрахунки, за рік одна куниця знищує близько 1500 цих гризунів — кількість, яка дорівнює кількості гризунів на 2—3 га лісу.

Ці дані, безперечно, занижені, бо куниця при наявності великої кількості гризунів на мисливській ділянці вбиває їх значно більше, ніж може з'їсти, але й вони свідчать про корисну діяльність лісової куниці для лісового господарства.

Куниця є також важливим промисловим звіром західних областей УРСР, займаючи одне з перших місць за вартістю хутра. Отже, лісова куниця належить до найкорисніших хижаків нашої фауни і заслуговує на охорону.

Тхір чорний — *Mustela putorius* L. Добова потреба тхора в м'ясі дорівнює (за Зверевим, 1931) не менше 100 г, що за рік

Таблиця 1

Склад поживи куниці лісової

Об'єкти живлення	Зустрічальність (в %)	Питома вага в загальній кількості з'їденої поживи (в г)	Середня вага 1 екз. (в г)	Кількість з'їдених тварин (в екз.)
Їжак звичайний (<i>Erinaceus europaeus</i> L.)	2,5	1125,0	640,0	2
Кріт (<i>Talpa europaea</i> L.)	1,3	585,0	80,6	7
Буроzubка (<i>Sorex</i> sp.)	7,7	3465,0	9,3	372
Білка звичайна (<i>Sciurus vulgaris</i> L.)	7,7	3465,0	277,0	12
Соня-вовчок (<i>Glis glis</i> L.)	5,1	2395,0	75,0	32
Соня горішкова (<i>Muscardinus avellanarius</i> L.)	7,7	3465,0	19,4	178*
Миша (<i>Apodemus</i> sp.)	21,8	9810,0	28,0	350
Полівка лісова (<i>Clethrionomys glareolus</i> Schreb.)	42,3	19035	20,6	924
Полівка водяна (<i>Arvicola terrestris</i> L.)	2,5	1125,0	141,0	8
Полівка темна (<i>Microtus agrestis</i> L.)	14,1	6345,0	33,3	190
Полівка сіра (<i>Microtus arvalis</i> Pall.)	7,7	3465,0	19,1	171
Полівка підземна (<i>Microtus subterraneus</i> de Selys-Long.)	5,1	2395,0	17,0	137
Птахи не визначені (Aves)	11,5	—	—	—
Ящірки (<i>Lacerta</i> sp.)	10,2	—	—	—
Веретільниця (<i>Anguis fragilis</i> L.)	1,3	—	—	—
Кохачи (Insecta)	29,4	—	—	—
Черви (Wermes)	1,3	—	—	—
Ягоди чорниці, суниці, черешні, горобини та ін.	25,6	—	—	—
Сухі плоди (горіхи та ін.)	11,5	—	—	—

становить близько 37 кг. Тобто, для задоволення добової потреби в поживі тхору треба з'їсти п'ять-шість сірих полівок вагою по 20 г, або одного сірого щура вагою 162 г, або шість-сім хатніх мишей вагою по 17 г. Для визначення якісного і кількісного складу поживи тхора чорного проаналізовано 111 шлунків і 31 зразок екскрементів. Результати цього аналізу наведені в табл. 2. Всі розрахунки зроблено за тим же принципом, що й для куниці лісової.

Слід відзначити, що переважна більшість тхорів, шлунки яких були взяті для аналізу їх вмісту, здобуті в населених пунктах або поблизу них: з 111 тхорів в селах і околицях сіл здобуто 88. Тобто, лише 20,7% тхорів відловлено в їх первісних стаціях — у лісі, чагарникових заростях, на берегах річок та ін.

* Кількість вовчків горішникових в дійсності менша, тому що цей вид зустрічається взагалі рідко, майже всі решти цих вовчків знайдені в одному місці.

Таблиця 2

Склад поживи тхора чорного

Об'єкти живлення	Зустрічальність (в %)	Питома вага в загальній кількості з'їденої поживи (в г)	Середня вага 1 екз. (в г)	Кількість з'їдених тварин (в екз.)
Іжак звичайний (<i>Erinaceus europaeus</i> L.)	1,8	666,0	640,0	1
Білозубка і бурозубка (<i>Crocidura</i> sp., <i>Sorex</i> sp.)	2,6	962,0	6,6	145
Пацюк (<i>Rattus norvegicus</i> L.)	6,8	2516,0	162,0	15
Миша хатня (<i>Mus musculus</i> L.)	7,7	2849,0	17,6	162
Миша мала (<i>Micromys minutus</i> Pall.)	0,9	333,0	8,6	38
Миша (<i>Apodemus</i> sp.)	6,0	2220,0	28,0	79
Полівка лісова (<i>Clethrionomys glareolus</i> Schreber)	3,4	1258,0	20,6	60
Полівка водяна (<i>Arvicola terrestris</i> L.)	3,4	1258,0	141,5	9
Полівка сибірська (<i>Microtus oeconomus</i> Pall.)	1,8	666,0	36,3	18
Полівка сіра (<i>Microtus arvalis</i> Pall.)	7,6	2812,0	19,1	147
Кролик свійський (<i>Cuniculus domesticus</i>)	7,6	—	—	—
Падло, залишки з різниці	4,2	—	—	—
Горобині птахи (<i>Passeres</i>)	7,6	—	—	—
Свійські птахи	5,0	—	—	—
Яйця (шкаралупа)	3,4	—	—	—
Птахи не визначені (<i>Aves</i>)	8,4	—	—	—
Земноводні — жаби (<i>Rana</i>)	9,3	—	—	—
Риба (<i>Pisces</i>)	4,9	—	—	—
Комахи (<i>Insecta</i>) — хрущ, вовчок	5,0	—	—	—

Тхори, які живуть у своїх природних стаціях, звичайно селяться в місцях масового розмноження тварин, якими живляться. Наприклад, при відлові хом'яків в околицях м. Ширець (Львівська обл.) восени 1953 р. біля хом'ячих нір було зловлено кілька тхорів; в заплаві р. Горині біля м. Дубровиці (Ровенська обл.) ми неодноразово спостерігали полювання тхорів на водяних щурів. З літератури відомі випадки, коли тхори, оселяючись серед колоній ховрахів і хом'яків, винищували всіх гризунів (Підоплічко, 1930). Подібних прикладів можна було б навести більше.

З наведених у табл. 2 даних можна вирахувати, що, навіть перебуваючи протягом цілого року в селі, тхір з'їдає за цей час понад півтисячі щурів, полівок, мишей та інших шкідливих гризунів, не рахуючи при цьому таких тварин, як жаби, великі комахи (вовчки) та ін.

Тхір, як і куниця, є одним з найчисленніших промислових звірів західних областей УРСР і відіграє помітну роль у заготівлях хутра. Отже, чорний тхір належить до корисних тварин, і нема підстав зараховувати його до шкідливих. До такого самого висновку приходять усі автори, які вивчали біологію цього тхора в інших

районах країни (Лавров, 1935; Григор'єв і Теплов, 1939, та інші).

Степовий тхір — *Mustela eversmanni* Less. Добова потреба цього хижака в м'ясі визначена як шляхом розрахунків (Зне-рев, 1931), так і експериментально (Свириденко, 1935) і дорівнює 100—150 г. У зв'язку з відносною нечисленністю степового тхора на території західних областей УРСР нам не вдалося проаналізувати великої кількості шлунків цього хижака, тому детального розгляду якісного і кількісного складу його поживи дати не можемо. Ми обмежуємось лише описом діяльності степового тхора в деяких ландшафтах.

Степовий тхір селиться, як правило, на горбистих пасовищах, в балках з степовою рослинністю або на оброблюваних полях у степових районах Тернопільської і деяких інших західних областей, переважно в місцях, де багато ховрахів і хом'яків. Нам неодноразово доводилось ловити і спостерігати тхорів серед колоній цих гризунів. Так, у серпні 1952 р. дорослий самець (інв. № 2367) потрапив у капкан, поставлений біля хом'ячої нори в колонії хом'яків на полях колгоспу ім. Хрущова (Кіцманський р-н Чернівецької обл.), де колонія хом'яків займала площу близько 53 га. Треба думати, що тхір, який оселився тут, полював на хом'яків. У травні 1953 р. жила нора степового тхора була знайдена на пасовищі в колонії крапчастих ховрахів в околицях с. Киданів (Бучацький р-н Тернопільської обл.). Ховрахи, очевидно, були тут основною здобиччю тхора. Також в колонії хом'яків здобуто тхора інв. № 2919 (Ширецький р-н Львівської обл.) та ін.

Крім наших даних, про оселення степових тхорів переважно серед колоній таких гризунів, як хом'яки або ховрахи, свідчать спостереження інших авторів, які вивчали фауну західних областей УРСР (Татаринів, 1952).

Хоч один хом'як або ховрах (середня вага хом'яка 158 г, ховраха — 220 г) задовольняє добову потребу степового тхора в м'ясі, тхір убиває звичайно кількох гризунів, про що свідчать знахідки чотирьох-п'яти і більше цих гризунів у норах тхорів (Свириденко, 1935, та інші).

П. О. Свириденко (1935) справедливо відзначає, що степовий тхір протягом року знищує від 300 до 400 ховрахів або хом'яків, чим зберігає народному господарству кілька тонн зерна. Крім того, тхір знищує також дрібних гризунів — сірих полівок, польових мишей та ін. В районах інтенсивного землеробства, якими є західні області УРСР, знищення тхором шкідливих гризунів має дуже велике значення. Тому цього рідкого тут хижака треба пильно охороняти.

Ласка — *Mustela nivalis* L. Добова потреба цього хижака в поживі дорівнює 30—40 г м'яса. Отже, для задоволення її ласці треба з'їсти двох мишей або полівок вагою по 20 г. За рік ласка з'їдає близько 14 кг м'яса. На підставі аналізу вмісту шлунків і екскрементів встановлено, що 93,1% поживи ласки становлять дрібні ссавці — полівка сіра (72,3%), миша польова (10,5%),

полівка руда лісова (10,3%). Кількість проаналізованих шлунків і зразків екскрементів — 47. Результати аналізу наведені в табл. 3.

Таблиця 3
Склад поживи ласки

Об'єкти живлення	Зустрічальність (в %)	Питома вага в загальній кількості з'їденої поживи (в %)	Середня вага 1 екз. (в г)	Кількість з'їдених тварин (в екз.)
Миша польова (<i>Apodemus agrarius</i> Pall.)	9,7	1358	26,7	50
Полівка сіра (<i>Microtus arvalis</i> Pall.)	74,1	10374	19,1	537
Полівка лісова (<i>Clethrionomys glareolus</i> Schreber)	12,9	1806	20,6	87
Дрібні птахи (Aves)	6,4	—	—	—

Ласка здобуває значно більше гризунів, ніж може з'їсти. Численні спостереження показують, що при масовому розмноженні гризунів ласки видають у здобичі лише мозок, вбиваючи щодня до десяти і більше мишей або полівок. Дуже часто навіть сита ласка продовжує полювати і переслідує гризунів. Тому дані, за якими одна ласка щороку знищує від 2 до 3 тис. гризунів (Корнеев, 1952), цілком відповідають дійсності.

Ласки звичайно селяться в місцях скупчення гризунів, про що свідчать як наші спостереження, так і повідомлення інших авторів (Татарінов, 1953). Так, восени і взимку 1952 р. в Рудківському районі Дрогобицької області спостерігалось масове розмноження сірих полівок: на 100 м² поля припадало від 63 до 138 нр гризунів. На полях ми кілька разів спостерігали ласок і сліди їх діяльності. В одній системі підсніжних ходів ласка жила протягом тижня, про що свідчив характер і кількість екскрементів, які складались майже виключно з шерсті сірих полівок.

Дуже часто ласки зустрічаються в місцях зимівлі гризунів. 13 березня 1953 р. на току колгоспу ім. Молотова (Винниківський р-н Львівської обл.) дві дорослі ласки були знайдені М. П. Рудиним у скирті соломи, де зимували миші малесенькі — *Micromys minutus* Pall. (усне повідомлення).

Взаємовідношення водяних щурів і ласки в заплаві р. Горині, як розповів нам І. І. Шах, можна розглядати як ефективне винищення гризунів цим хижаком. Влітку 1953 р. І. І. Шах відловлював водяних щурів. В 20 капканів, які були розставлені приблизно через кожні 5 м на протязі 100 м берегової лінії, щоночі попадалось

від шести до одинадцяти щурів. Пересуваючись вздовж берега річки, біля урочища Воробин І. І. Шах зловив лише одного щура, в інший капкан потрапила ласка. Переставивши капкани на нові місця, наступного дня він зловив лише одну ласку, а щурів не було. Можна з певністю припустити, що в цьому місці щури були винищені двома ласками, що потрапили в капкани.

Подібний випадок ми спостерігали на лісосіці біля с. Осмолоди (Перегінський р-н Станіславської обл.) в Карпатах. В січні 1953 р. на 10 пастко-діб припадало до семи рудих лісових полівок. В тих місцях, де по слідах на снігу можна було встановити присутність ласок, полівок (за той же час) відловлювалось одна-дві або не було зовсім. Одного разу пасткою була зловлена і ласка.

В світлі наведених фактів і розрахунків безсумнівним стає те, що діяльність деяких хижаків з родини Mustelidae — куниці лісової, тхорів чорного і степового, ласки — є корисною. Перелічені хижаки живляться переважно різними видами гризунів, серед яких є багато шкідників сільського і лісового господарства. При вивченні живлення навіть тих хижаків, які частину року тримаються безпосередньо біля людських осель, виявляється, що користь від знищення шкідливих гризунів перекидає випадкові і нечисленні збитки, яких хижаки завдають на птахівничих або кролівничих фермах. У зв'язку з цим слід поставити питання про всебічну охорону дрібних хижаків.

ЛІТЕРАТУРА

- Гентнер В. Г., Морозова-Турова Л. Г., Цалкин В. И., Вредные и полезные звери районов полесских насаждений, Изд-во Моск. ун-та, 1950.
- Григорьев Н. Д., Теплов В. П., Результаты исследования питания пушных зверей в Волжско-Камском крае, Труды Об-ва естествоиспыт. при Казан. ун-те, т. LVI, в. 1—2, 1939.
- Зверев М. Д., Материалы по биологии и сельскохозяйственному значению в Сибири хорька и других мелких хищников из сем. Mustelidae, Труды по защите растений Сибири, т. I(8), 1931.
- Корнеев О. П., Корисні звірі, Вид-во «Рад. школа», К., 1953.
- Лавров Н. П., К биологии обыкновенного хоря, Бюлл. МОИП, т. XIX, 1935.
- Підоплічко І. Г., Про діяльність тхорів у Канівському районі, Журн. «Укр. мисливець та рибалка», № 1, 1930.
- Свириденко П. А., Степной хорек и его сельскохозяйственное значение в борьбе с грызунами, Труды по защ. раст., т. IV, в. 4, 1935.
- Свириденко П. А., Мышевидные грызуны и защита от них урожая, запасов продуктов и древесных культур, Изд-во АН УССР, К., 1953.
- Татарінов К. А., Биологические факторы поширення степового тхора на заході УРСР, Збірн. праць Зоол. музею АН УРСР, № 25, 1952.
- Татарінов К. А., Гризуни — шкідники сільськогосподарських культур західних і Закарпатської областей УРСР та методи боротьби з ними, зб. «Підвищення продуктивності ланів, лісів і гірських пасовищ західних обл. УРСР», Вид-во АН УРСР, К., 1953.
- Юргенсон П. Б., О влиянии лесной куницы на численность белки в северной тайге, Зоол. журн., т. XXXIII, в. 1, 1954.

ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ЗНАЧЕНИЕ НЕКОТОРЫХ МЕЛКИХ ХИЩНИКОВ ИЗ СЕМЕЙСТВА КУНЬИХ В ЗАПАДНЫХ ОБЛАСТЯХ УССР

Н. А. Полушина

Резюме

В течение 1951—1954 гг. автор собирал материал по питанию мелких хищников семейства куньих — куницы лесной, хоря темного, хоря светлого и ласки — с целью выяснения количества поедаемых ими грызунов отдельных видов. Настоящая работа представляет собой первую попытку оценки хозяйственного значения деятельности мелких хищников в условиях западных областей УССР.

Результаты работы, обработанные с применением системы расчетов, сведены в таблицы. Данные таблиц позволяют сделать выводы о том, что деятельность куницы лесной, хоря темного, хоря светлого и ласки является несомненно полезной. Перечисленные виды хищников питаются преимущественно грызунами, преобладающее большинство которых относится к числу вредителей сельского и лесного хозяйства (полевка серая, мышь лесная, мышь желтогорлая, хомяк обыкновенный, соня-полчок и многие другие).

Польза, приносимая хищниками семейства куньих, уничтожающих грызунов-вредителей, позволяет поставить вопрос о введении охраны куницы лесной, хорьков темного и светлого и ласки.

ECONOMIC SIGNIFICANCE OF SOME SMALL MUSTELIDAE IN THE WESTERN REGIONS OF THE UKRAINIAN SSR

N. A. Polushina

Summary

During 1951—1954 the author gathered material on the nutrition of some Mustelidae — *Martes martes*, *Mustela putorius*, *Mustela ewersmanni*, *Mustela nivalis* for the purpose of clearing up the numbers of some species of rodents of which their nourishment consists. Results of this work are presented in tables.

The collected materials permit drawing some positive conclusions as to the usefulness of the mentioned beasts' activities. These species nourishing mainly on rodents, most of which belong to agricultural and forestry pests, are no doubt of great usefulness by destroying rodents. Therefore the problem arises as to the protection of *Martes martes*, *Mustela putorius*, *Mustela ewersmanni* and *Mustela nivalis*.

ЗООЛОГІЯ

МАТЕРІАЛИ ДО ЖИВЛЕННЯ КАМ'ЯНОЇ КУНИЦІ

В. І. Абеленцев

Екологія кам'яної куниці, або куниці-білодушки (*Martes foina* Erxleben), мало вивчена. Зокрема, недостатньо висвітлене її живлення. Літературні відомості з цього питання обмежені короткими повідомленнями (Підоплічко, 1929; Юргенсон, 1932; Донауров, Теплов і Шикіна, 1938; Татаринов, 1956, та ін.). З господарської точки зору вивчення компонентів живлення цього звіра становить значний інтерес.

Роботу по дослідженню живлення кам'яної куниці ми провадили в 1950—1952 рр. на полях і в лісових смугах Володимирівської агролісомеліоративної дослідної станції Миколаївської області, на території Українського державного кінного заводу (с. Гуляй-Поле) Дніпропетровської області і на базі відділу екології тварин Інституту зоології АН УРСР в дендропарку «Олександрія» (м. Біла Церква) Київської області.

Нами проаналізовано 285 зразків екскрементів і 11 кормових столиків, зібраних протягом трьох років, а саме: навесні і влітку 1950 р. ми здобули 20 зразків екскрементів, в осінньо-зимовий період 1950/51 р. — 67, влітку (VI—VII) 1951 р. — 28, в літньо-осінній період (VIII—XI) 1951 р. — 112 зразків екскрементів і 11 поживних столиків, взимку 1951/52 р. — 22 зразки екскрементів, навесні 1952 р. — 47 зразків екскрементів. Більшість з цих матеріалів виявлена в чагарниках біля трьох літніх (1950 і 1952 рр.) виводкових кубел куниці, а також поблизу куп хмизу в лісосмугах Володимирівської станції, де містилися зимові лігвища куниці. Частина матеріалів знайдена на горіщі зернохвища кінного заводу в с. Гуляй-Поле та в лісових смугах і на міжсмугових полях дослідної станції.

В районі наших досліджень куниця-білодушка живе в старих лісосмугах з густим підліском і в лісових ділянках, влаштовуючи свої кубла в складених дровах і купах хмизу, а влітку — і в густих заростях терну, шипшини, жимолості та інших чагарників.

ЗМІСТ

Ботаніка

А. С. Лазаренко, Матеріали до питання видоутворення у листовних мохів	3
К. А. Малиновський, Про кількість насіння в ґрунті трав'янистих угруповань Чорногір у Карпатах	18
В. Г. Колишук, Природне поновлення і ріст ялини у високогір'ї Українських Карпат	29
Г. Ф. Трубицький, Вміст CO ₂ в повітрі у Східних Карпатах	45
К. О. Улична, Мохові синузиї Буковинських Карпат	50
В. М. Мельничук, Огляд родів <i>Coscinodon</i> і <i>Schistidium</i> бріофлори УРСР	73
А. С. Лазаренко, К. А. Малиновський, Перші результати стаціонарного вивчення високогірної рослинності Карпат	87

Палеозоологія

С. І. Пастернак, Нові дані про фауну журавненського пісковику	107
Л. М. Кудрін, Ервілійовий горизонт нижнього тортона південно-західної окраїни Російської платформи і умови його утворення	114

Зоологія

К. А. Татаринов, Особливості коливання чисельності деяких ссавців західних областей УРСР	126
Н. А. Полушина, Господарське значення деяких дрібних хижаків з родини кунячих у західних областях УРСР	139
В. І. Абеленцев, Матеріали до живлення кам'яної куниці	147
М. П. Рудишин, Про залежність будови нір сірої полівки від ґрунтово-кліматичних умов	159
К. А. Татаринов, Бібліографія по фауні хребетних тварин західних областей УРСР за 1939—1956 рр.	170

СОДЕРЖАНИЕ

Ботаника

А. С. Лазаренко, Материалы по вопросу видообразования у листовных мхов	15
К. А. Малиновский, О количестве семян в почве травянистых группировок Черногоры в Карпатах	27
В. Г. Колишук, Естественное возобновление и рост ели в высокогорье Украинских Карпат	43
Г. Ф. Трубицкий, Содержание CO ₂ в воздухе в Восточных Карпатах	48
К. О. Улычна, Моховые синузии Буковинских Карпат	71
В. М. Мельничук, Обзор родов <i>Coscinodon</i> и <i>Schistidium</i> бриофлоры УССР	86
А. С. Лазаренко, К. А. Малиновский, Некоторые результаты стационарного изучения высокогорной растительности Карпат	105

Палеозоология

С. И. Пастернак, Новые данные о фауне журавненского песчаника	111
Л. Н. Кудрин, Эрвильевый горизонт нижнего тортона юго-западной окраины Русской платформы и условия его образования	124

Зоология

К. А. Татаринов, Особенности колебания численности некоторых млекопитающих западных областей УССР	136
Н. А. Полушина, Хозяйственное значение некоторых мелких хищников из семейства куньих в западных областях УССР	146
В. И. Абеленцев, Материалы к питанию каменной куницы	157
М. П. Рудишин, О зависимости строения нор серой полевки от почвенно-климатических условий	168
К. А. Татаринов, Библиография по фауне позвоночных животных западных областей УССР за 1939—1956 гг.	177